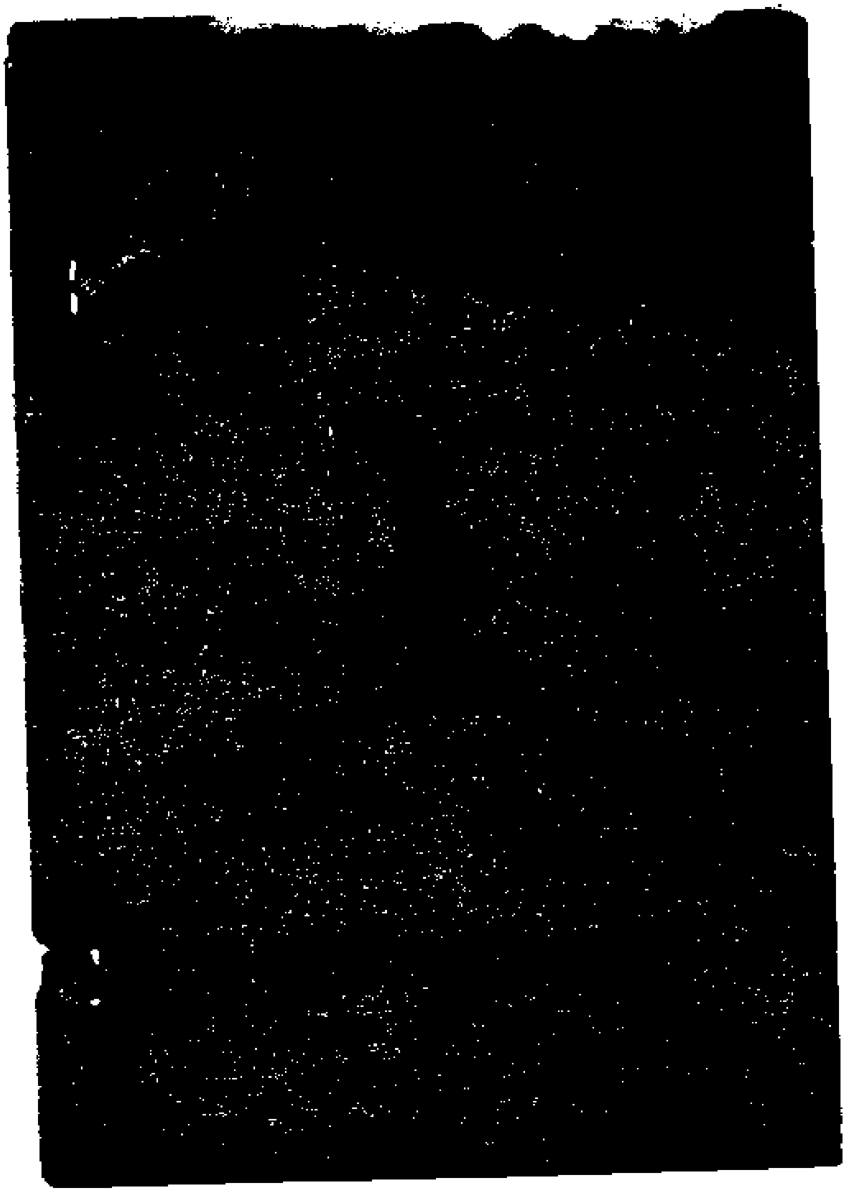

మహిష శతకము

చ. జగమువశీకరించుటకుఁ దత పెనంగుచుండె త్ర; సుజించుచుం బ్రజా
క్షగుణవిరాజమానుఁ డగు సత్పురుషు ల్భగవత్స్వరూప; స్వభుల్
దగుపదేశము ల్పడసి ధర్మపథంబున సంచరింత్రుగా
క; గలుగు వారిమంత్రుల కుదారమనస్కులకున్ జిరాయువుల్

చ. భాగమిరో యేనృపాలకులు భోగలసంగమునందు, వార లెం
దెడుఁ జిరకాలజీవనము దేహసుఖంబును బుత్త్రినందనన్;
విడువరొ యేనభాగదుల వెన్కటినుండియుఁ దక్కలక్రమం
బడరుత వారు మానవిభ భాగ్యులుగాఁ దదనుగ్రహంబునన్.

ఉ. అందఱుమం గతించిరి శతాజియు నావతి చంద్రభాసుఁ డా
నంద నృపాలుఁడాదిగ జనప్రియు లెంతయుఁ బ్రాజ్ఞులై పతేం;
ద్గాందు బుధద్విషుల్ నృపలు లిప్పటినభ్యులు; తల్లి! యే మొన
ర్తుం దయఁజూడుమీ శరణు తోడ్పడుమీ భువనేశ్వరీ! కృపా!

చ, తిరిగి "కృషిమిత్ర్వవత్స" యను మంజులనామ స్వీకరన్న,
వన్న, యుద్భుతసుఖముల్ కృషీవలులు చెందుటఁ
గన్గొనుచుంటిలేదె! భూపతిగృహతోరణంబులను బంతలపొలయు
దీర్ఘ కాలపుం స్థితియను రొరపంబునయుఁ
జేయఁగనేలకో వాంఛ! యతక్షా. 4

ఉ. ఏక్షణమందుమున్ వినుతు దీనగతిం "గృహిణోహితా స్త్రీ దు
ర్భిక్ష" మటంచు, ధర్మువగు విప్రుల కావద కంచు, నొప్పగో
రక్షణముం గృషి న్మనువు; రాజులు లోభులు, కర్గెఁ గాటకం
బీక్షితి, వృత్తికై కృషివహించెద; మంతనె యేమిలోటగున్. 5

ఉ. శ్రీధరు నంబుదీక్షితు వశేషకరాభ్యులఁ జూచి విద్యకై
మేధవహింవ, క్షాత్రము సమీక భయుంజువ, మంచిదైవ వా
రాధవసేయు; వర్తకము ద్రవ్యనిదానక మౌను దావదు
స్సాధము, నీవ వర్వమును సైరిభరాజ! నినున్ భజించితిన్. 6

ఉ. తిండియు స్వర్గమయ్యెఁ గద దీక్షితుశాస్త్రము లేల శాల్పనా!
పండితుఁడైన శ్రీధరుఁడు వర్తకుఁడయ్యెను విద్యలమ్మి; శ్వా
తుండయినట్టిదుట్టికవి దుర్గతిక వ్రతిపాదఖూమిఁ బ
న్నుండెడు; వదు క్తిమియ్యది నినున్ భజియింతమిఁగాసరేశ్వరా! 7

ఉ. చెంగుము సాహసింపకుము చెప్పెదు నీకు హితంబు శ్రీధరా!
బెంగలఁ దీర్చు కోర్కెనెల వేర్చెదుచుట్టము దుంతఁ జేరు; శ్రీ
రంగముఁ బోకు; శీతము జ్వరంబును వచ్చు, వమంగురాన! ం
బ్బింగవ దూరమందు నగుఁ, దెంతనగున్ జముబోతురావముల్. 8

చ. ఎవని నెవండు మన్నె నతఁ డే ప్రభుఁ డౌతనికొట నన్ను గా
రవముసఁ బ్రోచుసామహిష రాజులనెంతు మదీయశాక్షకై
భవముఫలింప; నాదగువన్నిశాల మెఱుంగక జి న్నలంచుపా
ర్థివులను దూఱుచుండు వదిధీరన్నృప ల్వని వంతసింపఁగన్. 9

ఉ. కొందఱకద్దునన్నొకరు నిన్నుఁ గూర్చి ప్రబంధశతంబుఁజేయ సు
ద్దండత నుత్సహింతు నిది త్వన్మహిమంబునఁజేసి కాదు; క్రూ
రుం డొకఁ డాధికారికుఁడు ద్రోహ మొనర్పఁగఁ గోపగించి వా
గ్దండముఁ దత్తిరస్కృతిపథంబున దుష్ప్రభులందు వైచఁగన్

ఉ. అర్థి గ్రహింతు రెవ్వరు గుణాశ్రయు లీమహిషప్రబంధ, మీ
పార్థివు లెల్ల యుష్మదుపమ పట్ల సెఱుంగుదు దుర్గుణంబు న్యం
గ్యార్థముచేఁ గుళ్రమత మాగతు లోనధికారులం బ్రియా
సార్థము న్యాయమార్గమున సాఁకుటకై నియమింతురి గావునన్

ఉ. రా జవివేకి, మంత్రులన రాజును మించినవారు, వారలన్
వ్యాజ మొనర్చి దుర్జను లహర్నిశముందురు ప్రోడలం దయో
ద్వేజకు లౌచుఁ, గానరపతిః కృపకై విదురోళదేశమం
దోజను, నాకు గోఁచి యొకఁ డున్నది; నీకదియైన లేదుగా. 12

ఉ. పోటిగ నొండొరుల్ ద్రవిణ మో మఱిధాన్యమొ దాఁచి తత్తు మం
దోటమి పెట్టుమాట లవి యొద్దకుఁ జేర్చ్కొని రాజ్యలోభులై
చాటున లంచమిచ్చి స్వవశంబొనరించి నృపాంతికస్థులన్,
జీ వొనరింతు రెల్లర కిసీ యొక రొందెదువార లయ్యమున్

చ. సహజము దోరవృత్తి వ్యవసాయులకుం, గనుకన్ ద్విజోత్తము
లీ హితము గాకయున్న గతి లేక యొదంబడి కర్షకుల్కి క
స్వహమును జోళదేశమున, వర్ధిమహాత్ములఁ దిద్ది కొట్టుబ్ర
హ్మహాలకు నానసంబులను హస్తములందును బుర్వులయ్యెడున్

ఉ. ఏక్షణమందునున్ వినుతు రీజగతిం "గృహిణీ హితాస్తి దు
ర్భిక్ష" మటంచు, ధర్మమగు విప్రుల కాపద కంచు, నొప్పెగో
రక్షణమును గృషి న్మనుపు; రాజులు లోభులు, కల్గెఁ గాటకం
బీక్షిత, వృత్తికై కృషిని హించెద; మంతని యేమిలోటగున్. 5

ఉ. శ్రీధరు నంబుదీక్షితు న శేషకరాధ్యులఁ జూచి విద్యకై
మేధనహింప, జ్ఞాతిము పమీక భయంబును, ముంచిద్దైన నా
రాధనపేయు; వర్తకము దరిద్యనిధానక మౌను దావదు
స్సాధము, నీవ సర్వమును సైరిభరాజ! నినున్ భజించితిన్. 6

ఉ. తిండియు స్వర్గమబ్బెఁ గద దీక్షితుశాస్త్రము శీల కల్పనా
పండితుఁడైన శ్రీధరుఁడు వర్తకుఁడయ్యెను విద్యలమ్మి; ఖ్యా
తుండయి సత్కుటీకవి దుర్గనిక వృత్తిహారభూమిఁ బ
న్నుండెడు; నమస్తమియ్యది నినున్ భజియింపమిఁగాదరేశ్వరా! 7

ఉ. చెంగున సాహసింపకుము చెప్పెదు నీకు హితంబు శ్రీధరా!
కొంగలఁ దీర్చి కోర్కెనెఱ వేర్చెదుచుట్టము దుంతఁ జీదు; శ్రీ
రంగముఁ బోకు; శీతము జ్వరంబును వచ్చు, వసుంగురానః ల
చ్చిం గన దూరమందు నగుఁ, బెంతవగున్ జనుటోకురానముల్

చ. ఎవని నెవండు మన్ని వెతఁ దే ప్రభుఁ దానిని కొట వన్ని గా
రవమునఁ బ్రోచుచూమహిష రాజులనెంతు కుదీకుటాశ్యకై
భవముఫలింప; నాదగువర్గి ఖాతి మెఱుంగక నీ వ్యలంచుపా
ర్థివులను దూఱుచుండు నది ధిరశృభ ల్యని వంతసింపఁగన్. 9

ఉ. ధీరతఁ గానమి ప్రస్తుతుకు తిర్యను, నూఁతకొనంగ దుక్కఁ, గి
ద్దారము నెత్తకీలకును దద్దఫలింపఁగ, నేతకుండియో
క్రూరత పచ్చుచుం బిసిని గొట్టులు చుట్టును కుట్టడింకు రొ
ఠారః ముణాహతాబమణి యుంత్రపముఖు స్తాయులేనివార తై.

ఉ. శ్రీమహితత్వగర్వితులు చేరి గరాసులతోడ మూర్ఖతన్
జేసి యుహర్నిశం బుదర శిక్షపరాయణులై చరిం ప్రిసీ
వాసి ధనంబు ధాన్యము గృహం బ్రజకిచ్చుట నేఁ దలంచెద
గాఢరమొందు ధన్యము జగంబునఁ దక్కు నృపాలు రేటికిన్

చ. అతివిభవాభిమానులు దు రాగ్రహం లంతిమజాతి సంభవుల్
వితతకఠోరభాషణులు పేరలో యాచెదుగంధ్ల మోములన్
క్షితిఁ జరియించుచుండిఁ బరి కించుట మేలగు నీదువృష్ఠ; ము
క్కతమునఁ దొట్టినింత దొర కంగల దన్నుకు సైరిభేశ్వరా

ఉ. సైరిభః నీవు తావమును సైఁచి గడింపఁగ ధాన్యముల్ సుపే
దారుఁడు నొంతనొమ్ముపలెఁ దత్సకలంబు హరించెడున్ బలా
త్కారముఁ జేసి, దానికొక కారణమున్నది విన్ము పిత్ర్యమున్
దారకులే హరింతురు గదా భువిఁ జెప్పినా లేక ఇప్పినో.

ఉ. ఆయతశృంగు అవ్యవిభ వాద్భుతులున్ వృషభేశజుల్ కృపా
న్యాయులు దుర్గతాపవరి బద్ధతనుల్ ద్విపిబాధికారము
త్రాయుతు ప్రైనవారు సుపెదారులు కొందఱు నీకు వారి చే
మాయిందరో కదే మహిష మా! చెప్పు మన్నలో శతకమ్ములో

ఉ. సైరిభ! నిన్ను మేపుచును జక్కఁగఁ దోముచు నీళ్ళుపెట్టుచున్
భూరివిధంబులన్ దగవు పూజలొనర్చితి; నల్పకార్యమున్
గోరుదుఁ దత్సమీపమునకుం గొనిపోవుము నీప్రభున్; సుతే
దారుఁడు నాకు ద్రోహమును దానొనరించెఁ దుర్జిహ్వవృత్తిన్

ఉ. సైరిభరాజమా! వినుము చాలఁగ నాఁకలిగల్గిన న్నుపే
దారుల మత్కృతీకృతుల ధాత్రి సుఖంబుగ నారగింపు ని
స్సారము లైనమోఘ్రియులు వసావదనే ముదరాధమాన్యముల్?
గౌరవ మబ్బునా? పురుష కారము లేక వరోపకారమా.

ఉ. మాటికి నేల దున్నుచు శ్రమంపడనేల సుహర్నిశంబు గా
మాటముమాని యోమహిష మా! యధునాతనసభ్యపాళితోఁ
గూడిగ నీవు భూపతిసభంబున నుండుము, నేర్పు లేదటం
చోటఁ దొలంగు, వారలవ దూతలు, జీవుఁడ వౌదు వారిలోన్

ఉ. వారల నాశ్రయించి బహు వత్సరము ల్గణుతించియు న్నదో
ద్గారము లై నవాక్యములఁ గానక మేల్, విఫలశ్రముండ నై
తేరము నాశ్రయించి యటు పిమ్మటఁ గొంటిని గానరాళిధ
క్కారమడౌఘ మద్దినము గాచెఁ గృతజ్ఞత నెంతు దానినిన్.

చ. కొవలఁదితీవు నిష్కములు గొన్ని యొసంగి కుటుంబపోషణం
బున, కథమర్థునట్లు తనువుం గడుఁగష్టము పెట్టికొంచు నా
కును దయచేసి కొల్చుటలు గూర్మిసుఖం బిడుచుంటి నీకు నో
ఘనమహిషాధిరాజ! యది గావున నేలనిబంట నయ్యెదన్

ఉ. నేను భవద్గుణంబులను నీవు మదీయగుణంబుల న్మనం
బానిశ లై తి మేను నిను నమ్మను నీవును బ్రోచుకొందు మ
న్యాయముగాఁ బరస్పరకృ తోపకృతి న్మహిషేంద్ర! సమ్మదా
హీనత నుండ మిర్వురము నిట్లపుడు, న్మనమాత్త కీర్తియున్.

ఉ. ఆర్య! భవద్గుణంబు లన యంబు నుతింప మనంబగున్, మహా
చార్యమున న్ప్రబంధవరి ధార్యుఁడ వీ; వీఁక ద్రవ్యసంభవా
వార్యమహార్యు లై నమహి పాలురదుర్గుణము ల్నుతించి, ని
న్నర్యుపకీర్తులన్ ప్తవమొనర్చిన యందులకున్ క్షమింపుమా.

ఉ. వావిరిఁగల్గఁజేసి సులభంబుగ శాలివిశేషణంబుల
న్మాత్పుల నాళ్ళ గోధుమలను న్మకిచాముల నంతెజాక తె
ల్లావల మల్వలం బెపల నయ్యుయికాలములందుఁ గంది ని
ష్పావము మిన్ము నన్యముల సైరిభమా! మముఁ
బ్రోదిసేయుమా.

చ. ఎపుడును నిష్ఠురోక్తు లన వెన్నఁ దనత్వము లాడనేర; వీ
వెపు డెనుబోతు! గర్వమున నెట్టిదొ యేమొ యెఱుంగఁబోఁ బిఁకన్
వపువును గ్లేశపెట్టి నిరు సాధులఁ బ్రోచెద; విట్టివట్ల దు
ర్నృపతిజనమ్ము నే ననుసరించుచు వక్కట మోసబోయితిన్.

ఉ. చెప్పెడుమాటల న్విజపు చేయుపు నమ్మినవారి మోస, మె
ల్లప్పుడు నుండు నేకవిధ మై; ధరణీధవు లవ్యవస్థితుల్
చెప్పఁగనేల వారలను, జేకుతి లోజమునెక్కిరింత! నా
కిప్పు డదృష్టరేఖలు వయుఁజెడె దాషరె! దిక్కు చొప్పడెన్.

ఉ. సైరిభమా! త్వదాశ్రితులు స్వప్నమునందయిన న్దరిద్రులే
కా, రెటులన్న ధాన్యముల గాదెలు నొమ్ములబొక్కసంబు లిం
పారెడు; నిట్టిచందమున వందలనుం బ్రతికింపఁ బూఁటకాఁ
పై రహియించునీకొఱకు నయ్యెడు నిష్ప దవెల్ల దీవనల్.

ఉ. మానక వృద్ధియై దురలి మానము దుష్ప్రభుతావిశేషమున్
మానవనాథు లాడుచెడు మాటల వ్రియ్యలు వారినట్టినా
జానుఁగుల మ్మధారనము సాటిగఁ జేసితి కాసరంబ! హుం
కానినదంబుఁ, గష్టమని కానక చేయుదు విష్ట సేద్యమున్.

చ. అనిశధనోష్మ భీష్మముఖు లక్షలు నింద్యులు నై పకుత్సితా
వనిపుల చత్వరంబులను వ్యర్థముగా నివసింతు రాశతో
డను, నిరుపద్రవంబుగను దబ్బును ధాన్యమునిచ్చి ప్రోచు దుం
శ నెపుడునాశ్రయింపరుగదా ధరణీతలమందుఁ బండితుల్.

చ. పశుపులదొడ్డియు న్నగ, ర వస్కరము న్మృగనాళి, ఘాసియున్
భృశపటవాసకంబు, నెఱ వేర్చ నెవంబులులేని మేలులన్
యుశమును జాలఁ గైకొనిన యుష్టమహామహిషాధిరాజమా!
యుతములు నయ్యు నీకునివి యున్నియునాయుయి
భూషలయ్యెడున్.

ఉ. గొయ్యనతంగఁ గాఁపు ముని కోలను వెన్నను బొడ్చుచుండఁగా
నయ్యరొ! రొంపి జానువుల నంటెడు చోట హలంబునీడ్చుచుం
గుయ్యడుచుండు వేళకల కొట్లను నింపఁగ, వారొ దున్న! నీ
కయ్యరె! ద్రోహులౌదురు త్వదంకము సర్వమును స్మరించుటన్

ఉ. "వారెటులైన నేమి ధనవంతులఁ గొల్తురు మూఢు లెందు, నే
వారలు నన్నుఁ జేరుదురు వారల నే నిటులైనఁ బ్రోతు" నం
చోరెమువెట్టుకాసరమ యోసిః ప్రతిజ్ఞను జేయుచుంటి హుం
కారవశై తపంబునను గంటలు ప్రేమముఁగ నీవు కావరే.

చ. క్రతువు లొనర్చిన న్సమధి కంబుగ, నాదతపంబుఁ జేసినన్
సతతముఁ దీర్ఘయాత్రలను జల్పినన్, యోగము నభ్యసించినన్
హితములు కావు మానవుల కెన్నఁడు నిద్ధనమున్న దున్న! మా
న్యతవహియించు పెక్కుఁడు గానంబుల వశ్యధనంబులే సహో.

చ. మొఱకుల లెక్కపెట్టుతతి మూర్ఖులు ముందుగ నిద్రింత్రు, వా
రెఱుఁగరు నీప్రతాపముల నే నపుడా యని సైపనేర్తునే?
మొఱవడి ధైనపంటలకు మేలినిధానము పట్టి వేళ్ళికిన్
దఱచవసేల దున్న! భువనంబుల కాదరువౌదు వన్నిటన్.

చ. నిలఁబడి తేనియావతి వనీపతులన్ దురపిల్లనాదు బం
టులగమి కేలఁ దాల్చిన క ఢుండాదపై తనరారుధూమవ
ర్తులలిగ గ్రమ్మి వారవటఁ దూకాడున ష్ఠపులొందుతేండ్ల వా
కిలిఁ బడిగాపనోటఁ దొలఁగించితి దేవర నీకు దండముల్.

చ. హరి వెనుకోతః పట్టకతి మూర్ఖుని మోరను బైకినెత్తి ని
వ్వరిమడిలోనఁ గొంచెముగఁ బండ్లిగిలించుచు మాఱుపోటుగా
పఱచుచు గిట్టలం బుడమి సంటఁగ ద్రవ్వుచుఁ గందమొల్కకున్
పరియగుదానిఁ గొంచెముగఁ జాఁచుచుఁజేత్తువ దెంతొ వందుపా

చ. అనుదిన మాకులం దినుచు వానుచు నీళ్ళను గాల్లయ్యాపనం
బొనరుచు ముష్టిదు నిశ్చలత నొంది తపింపఁగఁ బద్ధశాలయం
దున్, నిద్రించు వట్టిపుని దున్నా! మునుంగుచు
రెండుమూఁడు మార్ల నియమ
తాపసాగ్రియుని యట్టు, లభీప్సితమేది నీ కగున్.

ఉ. నీవు పరోగమయ్యెఁ జలి నీళ్ళను ద్రావుదు, పంజ్వరంబునన్
భావజకేళిఁ దేల్చుదు వహారముదంబున దున్నపోతా! యా
బోవంగ, నైన నీకొదవఁ బోవ దహా! సుఖపన్నిపాత, మిం
దేవిధమైన మందు ఘటియించితొ దానిని నాకుఁ జెప్పుమా.

చ. వెతలితత్వరంబుచే నినుఁగు బిడ్డని నీపాడిఁ గూరుచుండఁ బె
ట్టితొనుచు నిర్వికారముగ సేవమెయుం బ్రియురాలితోడఁ గో
రిక నెమకోత! యుండెదు దురితముతీక్షణముం దృతించి పూ
ర్వకృతఫలాప్తిచేఁ దనిసి, బాగగు నీదుగృహస్థధర్మమే.

ఉ. భీమవిషాణకృష్ణమహిభృత్తు సమన్వితదుర్మదోద్యుఁడౌ
నామహిషాసురుండవు యథార్థము పుట్టితి వార తర్మ్యుఁడన్
భూమి, యుగానురూపమగు బోలికఁ ద్రోచెద పట్టులయ్యె; నీ
కోమహిషంబ! యున్న! విటు దోత్తము లిత్తురుగాక భద్రముల్

చ. పరముల నీళ్ళు త్రావి యవసంబులు గానల మేసి ద్రొద్దు ద్రో
మ్ముఁడబుసనంతకున్ బుడమి మాటికి నెయ్యపి దున్నుచు న్నిరం
తరమును ద్రోదిసేయు ఘవనం, బలదున్నల ఘాని దుర్దనే
శ్వరలతసంఘమున్ దడవ సాగుదు రజ్జుల గొంద ఱిప్పుడో.

ఆకృతి నీది వారణయుగాధికమానము, నీదు శక్తి య
ప్రాకము, దున్నరానికుడి దున్నులలో మొనగాడ విన్నియున్
నీ కానగూడు నో మహిష! నీమెయి సంస్కృతిభాషణార్థి నా
నా కది కారణంబుగఁ గనంబడు నాకుఁ గృతంబు వందనాన్.

ఉ. ఒదిమధరించుచీఁకటులో యొందెఁ, జరించెదు నల్లగట్లరా
యం దో! మఱియుండెఁ, గ్రుమ్మఱుట కై మహిఁ గోర్కివి
గాళ్ళనాళ్లిడిం బడసిన మట్టో! యందుఁ జలు
తంగులనిట్లు తలంతువు నీవు తన్పడజములెల్లదున్న!
మన్పుజత్వముఖాంసలతానితంబులన్.

ఉ. కొట్టుదు రెష్పటిర్ నయిదు కొర్దిని గట్టిం నేజుపిడ్కలం
బెట్టి, యుదంతకున్ క్షమయు బీజమటంచును గిన్కలోపలన్
దట్టి తనంగ, నీవు క్షమ నాఁగటిక్లుమఁ బెల్లగించి పె
న్పట్టున నోలులాయమ! ధా ఫర్తుమ దానిని నీరబోధతన్.

ఉ. ఏయువిభూమిఁగాయు మహమ్మృత్యువుచేతఁ దొలంగునయ్యో! పూ
ర్ణాయువు లయ్యెఁ, దక్షిణ తదాయువుతోడ జగత్త్రిమైకగో
పాయక మౌవిరాయువును స్వాస్థ్యము పంగులంబుఁ గల్గివా
లాయముముమ్ముఁ గ్రోవుముఖలాయమ! కొమ్మిదికొట్టుకిచ్చుచున్

ఉ. క్షోణిని సేవవాఙ్మవతి గోచర మౌళపదీయ మైనత
ల్ల్యాణగుణానురూపమహి మాతిశయంబు వచింప నేర్తునే?
జాముగ సేనను శబ్దము లర్థములన్ స్ఫురింతు; నే
దేవిఁ బరిగ్రహించెదను దేనిఁ దృణించెద? నోలులాయమా! 48

చ. విధిముఖచేత మ్రుక్కొని పీనము మందియుఁ బెద్ద శేర యుం
డెడుభరపాలు సేరుదికి! వేనిఁక వారల నాశ్రయింప; రా
మడుఁగుబడున్; ధరింపుటకుమాగ్ర్యహమున్, వలిలాభిపేకమిం
పదరఁగ నీకుఁ జేయుదు; హయద్విష! భూపతిభంగిఁ బ్రోవుమా

చ. జనపతి యాతఁ డీతఁడని జాతి యొకండు మహత్వమబ్బు వృ
ద్ధ్వతి గలదే! యొకం డెపుడుఁ బెంపు జనంబు వహించె రాజుగన్
జనపతు లిట్లు పేరు లన్న శంకలు క్రూరకిరాతవంచిఖులే?
ప్రమథకిరట్య! గావరమ! రాజవు మాకగు దీనోరంధవే. 51

చ. చెలఁగి రమింతు పీవును హిమేశత మెప్పు; శిరోవిపత్తిపైఁ
దలకొని. తోఁకనీవిరిఁ గ దల్పుట నొప్పెదు, శృంగయుక్తి చే
పెలయుదు; సైజమౌ ప్రకృతి పీడవు; చూతువు గడ్డిపోఁతఁగా
నిల; మహిషంబ! నీకు శత మీవాకఁడాడుదు నాకురాజపై. 52

ఉ. లొత్తిగ సిగ్గుమాలి మల మూత్రము లెప్పుడు ధాత్రిపైఁ బడం
బుత్తువు; తాల్పు వెన్నఁడును మోముపలాలము, స్నేహపుష్టిఁగాం
తు; త్రమశంభరంగతిన యొప్పువయస్సునఁ ద్రావుచుండు నీ
కెత్తకనోరద ప్పెమున నింటు; నిరున్ శిలవట్లు చూచెదన్. 53

చ. వయిఁకొని సుస్వరంబులను బల్కెదు; గాండము బంతునోట; న
ధ్యయనపదక్రమంబులను దాల్తు ఘనర్చెద పుచ్చరించుచుం
బయనముఁ; గొంతు పంగముల పైక్రమ; ముందెదవాత్యవృత్తి
తో నియతము; దుంత! నీవగుదు నిక్కము వేదపఠానిరోధికన్

మ. అవతంసం బగుముద్ర నీదయిన దేహంబందుఁ జొన్పన్సము
ద్భవ మైకత్రికలంబులం బొలుతు; ను ధ్యానంబులో నీదుతో
యువిహారం బగు; దండికిన్ వరిచి; ది కానంపతీర్థాదరం
బవు; నింగాలరుచిన్ ధరించెదవు; మ హ్వాచార్యునిం బోలవే! 55

చ. శమమున శీత మాతపము సైఁతువు; మౌనివి; చేయువెష్ణయా
చ్ఛ తులి; యథాభవాత్మ కజన్మము నుండువు; ప్రౌఢకర్షక
ద్యమని యమాధియాధికిని దావలమౌ దదికారణంబుగం
బ్రియముల యోగివో లెఁ గను వట్టుదు వన్నిటఁ గాసరేశ్వరా! 56

మ. వలువా మిక్కిలి నీకు శృంగములు; మే వం దత్తచక్రాంకనం
బులు; రామానుజమండలీసదృశమున్ మోమందుఁ జిహ్వాంబు;వ
ట్టైలయందుండి నిజప్రబంధమున ను ద్ఘోషింతు వచ్చైనెన్వ్వరం
బొలయు; న్నిక్కము వైష్ణవో త్తముఁడ వీ వో కాసరాధీశ్వరా! 57

ఉ. ప్రాంతవిషాణకాగ్రమునఁ గాచెదు తీఁట; సహావసింతు ప్రా
గ్వంశసమన్వితం బగు వగారమున న్మహిషీయుతంబుగాఁ;
బాంతమలీమసాంగమవు; పాయక శాత్రవ కృష్ణచర్మమున్
ప్రాంతతురంపమేతయజమానసమానుఁడ వందుఁ డోచెదన్

మ. గ్రహియింతున్ శ్రవణాదులం జనవరి గ్లాపింతుకొంచు న్నిమన్
బృహదారణ్యకలంబునం దెపుడుఁ గాన్పిం తీవు నిన్ జాతుర
స్వహము న్యోగులఁ బోధవృత్తులనన తత్త్వజ్ఞరుపంబతో
మహిషంబా! యిఁకఁ బుచ్చుదువ మగుడ్రి హ్మాంబీవమాపాలిటన్

ఉ. అయతిగొ్రతీదమ్ముల యుండదుఁ బ్రసిద్ధుఁడ పీవు; "గొట్టుగో
ట్ల యని యొక్కొక్కమ్ము గూడినయున్న తమాల్యఁగొగిలిం
తే; యొదనప్పరోగమ్ము ఖ్యాంపగు; వ్యక్షల మన్నఁ బ్రీతియా;
శ్రీయుతుదన్ వ్యఘ్ఘాశగ; వస్తింపుము నాయెద నింద్రలక్ష్మిత 80

మ. తదవు స్థిరమనమ్ము లాగుదువు; మార్గంబందు నిన్నొప్పె
వ్వఁడు; శాశ్వత్క్షితము క్షీణమ్మునతా; నల్లన్ దతిన్ బ్రీతి;
క్షుఁత పై దమ్ముల శాశ్వ్నెవ్వదవు; ముందు వ్వొంఁగా
గమపేత్కన్ వ్యఘ్రీయుంతు; శవరప! శా వ స్విగతిందవే
నామునిన్

శా. నీలంబు వ్వభ్రుణంబు నై దమంతే నిశ్యాభిషిక్తుంబునై
బ్రాణు నీ పెయి పంతేష్మ్రవమితత్రక్రగ్రాహ్యమై; ఐంధమా
క్షాలిన్ క్షేత్రమన్ లొనర్చెదవు; పూజార్హంబు వేల్పాళికిన్
సాలగ్రామమువోలె పై రితమ! యుగ్రాంతంబు నీవొప్పవే. 82

చ. అమర, గభీరమున్, స్తిమితమారతతంప, మహానభూరిగ
ర్తమును, పదాతనక్రిమకరంబు, నదీనము, నాదు పీవు; ని
త్యము వ్యథురోమయు త్రత, క్షయంబు నువృద్ధిని తెందు; దోలలా
యమః మిగులన్ జనత్రవకృతిపొట సముద్రము నాదువారయున్

ఉ. కుందక యుర్వి రక్షణముకుం బరువెత్తుదు; వాయ్యనం జనా
నందిని తో; సముద్రతరణంబును చేయుదు; పక్షభంగమం
దుం దుసలోక! పెర్పిరపుతోరపు పీర్యము! జీనితాముమా
నందముఁ జెందు; దక్కితమునన్ హనుమాఁదవంచునెంచెదన్

మ. ప్రతతఖ్యాతసహస్రదోషుఁడవు, వర్వద్వీపనందారిణా
ర్జితపత్కీర్తివి, వర్మదాంబువులలోఁ గ్రీడింతు, నీమేను భూ
షితమౌ, బంక వాకింతయున్ వదలం జీకాకురాయిళ్ళలోఁ
గృతవీర్యాత్మజుఁ డంచు భూప్రజలు నిన్గీర్తింతు రొప్పైరిభా!

శా. శీలం జేయుదు వీవు దున్న! వివిధోర్వీభాగముల్; శిల్లష్ట వ
ద్యాలోకప్రహితేక్షణుండవు, వడ వ్యాకంబదవ్యాదృశం
బౌ, లోభంబున మందుడీవ రోషికహింసకషక్తిన్ సప్రవాలం
ధాళంబంబువు కోశమూలమవు నీయందుం గవిత్వమౌ.

శా. స్ఫారంబై బహుపాదమై, బహులవర్ణార్థాన్వితంబై, రసా
ధారంబై, ధ్వనిగర్భమై మహితబంధంబై, సువృత్తాత్మమై
యొప్పారు శ్లాఘ్యకవిప్రబంధసదృశంబౌ రూపమున్ దాల్చు న
ల్పాయున్ నిన్బ్రతఁగాంచి నేనవరసాలంకారమున్ జెంచెదన్.

మ. తనరుం బ్రీతి మృదంగమందు; మహిషా! తాళప్రమాణంబుపైఁ
బను నీతున్; బహుళాన్యకర్మములలో జాతుర్యమున్, వ్యంజకం
బును జూపించుదు వెల్లడింతువు; శ్రమం బుం బొందియుర్థమ్ముల
గనుటన్ లోక పవిత్రభావము వేఁ గానన్ వటుండందునిన్. 88

చ. మునుఁగుచుఁ దేలుచున్ ద్రుతిప ముద్దరణంబును జేయుచుండుదు;
వంబునిధివయోంతరాళమున మోదమునన్ విహరించుచుందు;
వీవిత నెవయు నర్వతోముఖవిధిం జొనరింతువు; నీవు సైరిభా!
మనమున నిక్క మారయఁగ మత్స్యవతారుఁడు విష్ణుఁ డీవనా,

ఉ. హారకుటీకఠోరము త్వదీడితపృష్ఠము భూమ్యధిష్ఠితం;
బారువులన్ గలంచెడు పయోనిధిసన్నిధు; ప్రీయమందుని
హారముగాఁగ నిల్పుచు సురాంతకమున్ దగుఁగప్పుకొంటివైఁ
గూరిమి; సైరిభా! నిజము కూర్మవతారుఁడు విష్ణువే వెఱా. 70

మ. ఎలమిన్ స్తోవువ రాహవ త్త్వ విలస ద్భృంగంబుచే నెత్తుచా
ధః సద్ధామగుణంబునైక నెదుమా రక్షిప్పి, వక్త్రంబునం
బలసౌకర్య మునీశగుప్ భువనము ల్వాధాయుక్తిప్రతం
బుల్లగా, శ్వేతవరాహమూర్తిగ విసుం బో త్రుప్ మహాశానరా! 71

ఉ. శ్రీద! హిరణ్యకర్షణముఁ జేయుచు కంబముమండి వత్తు, ప్ర
హ్లాదముపుష్టిఁ గూర్చెద వయూరి! భరించుచు క్షేత్రలక్ష్మినిన్
సాదరలిఁ బ్రోవఁగా, సువనిషద్వర మొందుము, క్షేత్రపే త్రపున్
భేదము లేదు దున్నా! యొక పీఠము నీకు నృసింహమూర్తికిన్.

చ. క్షమఁ గడుఁ జేర్చి దండకర సంగతివైఁ జరియింతు, చేర్కని
ష్ప్రముమంగ కతువ్రా బలినిస్పర్థ యొనర్తు, రసాతలంబునం
దమరిచి పాదమంగమున నంటుదు పుష్కరమున్, గృతార్థి
తక్రముఁ దగుమాధవుండవని కానర! నిన్నుఁ దలంతునామదిన్.

ఉ. కోలాదు విప్ర భార్గవుని, మోదముఁ జెందుట స్నానమాడి కీ
లాలమునందు, సర్జనముబంబు నశేషము రూఢరూఢ ము
ష్కాలనమున్ బొనర్చుట సమూలముగా, ఘనరేణుకాంగమున్
లీల వినిర్ధుతంబగుట నీవలనన్ గురుసమ్మతార్థమై.

శా. రోషించెం తెలిఁకయు సీతపైఁ బ్రబలమున్గన్ బోలత్క్రమాన్వీతు మం
జూషాంచద్ధ్వజరాడ్దధన్నభృతనుష్మ్యాపమాకర్షణో
న్మేషిభ్యామిలి నిర్వహయించరుగున్మేషున్ జనస్థానమా
నేషద్వ్యాపోహ్నఁ దక్షిణ ప్రాకార శిరః కన్నత్రంబు, రాముండవే.

మ. హలమున్ స్కంధము పై వహించుచు ప్రలంబాకారమున్ నీవు బం
ధములన్ జేయుదు, కృష్ణసోదరుఁడవున్ దెల్లగింతౌర లాం
గలధంధంబున నాగ్రహించి యమునా కాంక్షవినీలాంతరో
జ్జ్వలతన్ బొల్చుపై రతా నిజముగా సంకర్షణాఖ్యుండవే.

చ. సహజబలాన్వితుండవు రసాస్థలిఁ బుట్టితి కృష్ణమూర్తిఁ ద్రొ
క్కహముము క్రిందసేయుదువు హర్షమున న్మహిషీశతంబుతో
స్వగృహ మహోర్ధ్వుండుచుఁ బోయిత్తు నగోపతిఁ గంటుముత్తుఁ బొన్
మహిషనృపాల నిక్కము శతంబదు చాయదునాథు పోలికన్.

చ. శ్రుతి నిది యప్రమాణమనుచుం గదలించి జలాశిఁ బొత్తు నిం
దితములు నీకు నిత్యములు, నిట్టనఁ జేయుదు సంకరంబు వ
ర్ణతిపరిపంథి వాదు, వసుధాస్థలిఁ బుట్టినయట్టులుందు వా
కతమున నీ గణించెదరు గాసరః బౌద్ధసనాథుఁగా నిమన్.

శా. శ్రీకరవాలహస్తము చెంద యుగాంతము హంతహంతః బా
ప్రాకారతన్ రణప్రియురమై వృషవాహిని గాంచి జ్యాఫల
వ్యాకలితంబుగాఁ గృతయుగాది వసించుచు భూమియుండుఁ గ
ల్క్యాకృతిమైన మాధవుడవందుఁ దలంతు నిను స్థలాయుమా.

ఉ. అంగ మతీంద్రియంబు పరిమందాగేళపీతవిషంబు సర్వదా
మంగళము న్విదర్పకము మంజులపంచముఖంబు వర్వతో
త్సృంగక సానుచార మభిషిక్తసముత్సవ ముగ్రతా యుతం
బంగ! లులాయమా! కువికృతాక్షుఁడవయ్యెద పట్టుకాపుటన్.

చ. పరఁగెను కల్గి పరిష్టముల ప్రస్రవణంబు, విశాలపాదముల్
బొరసెడు తుంగశృంగములు పూసెడు కళ్లను గండసానువుల్
దురధిగమంబు వౌదు విలలో మహిషా! బహుధావనంబులన్
స్థిరతరసత్త్వయుక్తతను నిక్కమొకానొక పర్వతంబవే.

ఉ. నీవు లులాయ! భీష్ముఁడవు నీ వనలుండవు దృష్టిచే నృగుం
డీవు పృథుండ వీవు భరతేశుఁడ వీవును బ్రహ్మరోమపున్
నీవు, మరుత్తు గానెను నిన్నుఁ దలస్పృశలోక, మిట్లు సం
భావితనాముని న్విడిచివారల పేరలఁ జూడఁబోనికన్.

చ. ఒనరుతు కర్దమానవము నుండి త్రిగర్తములం దదీయుకీ
వనము విదుర్తు వంచితసుభద్రుఁడ వయ్యెద వింట ద్రోణమం
తను పతి ఘుచ్చరింతువు సదా. శివుకానతి సైంధవవరివా
సనమును జేయు దర్జునుఁగ. సైరిభ! నిన్నుఁ దలంతు నిమ్మహిన్

చ. కడువడిఁ బర్వుపెట్టెదవు కావర! యుర్జునభూమి, కందు దా
వెడిదపుఁగాలవృష్టములను పీడుదు భీమునినాదమెంతయున్
బడయుదు వంగలక్ష్మిఁ బరిసభంబుగ వాహినిఁ జొచ్చి వప్రతా
పుఁడ వగుటన్ గలంచెదవు పొరిచెద వర్షులఁ గర్ణుపోలికన్.

మ. అనఘార్థుండయి ధర్మరాజసహితుండై భీముఁడై నీవు వా
హనశత్రుప్రభు ద్రోణపుత్త్రయుతుఁడై నానత్వసంభూతుఁడై
దానవరన్ జెందుదు కర్ణశల్యరథశా భూరిశ్రవోభీష్మతన్
గనఁగా నిన్ గనవచ్చు భారతకథల్ ప్రత్యక్షమై నేఁ డిటన్.

మ. అనఘుండబున్ బచరింతువా త్రికలుగన్ వ్యాకర్షణం బంధులన్
మనసారన్ జరియింతు చేయుదువు ధన్యాకర్షణంబుం బ్రసి
ద్ధిని దోషంబు స్వకీయకర్మములు నొందిం తన్ములన్ దున్న గ
స్గానినన్ జంతవు, విగ్రహా ద్రవ్యయివి మాకున్ నీవు ద్రోణుండవే

మ. అతిసీతా ప్రసితత్వమో గృతయుగ వ్యాపారమో, ధన్యశ్రీ
ప్రిత యో, దర్పిత హైహయాధిప హతి క్రాంతత్వమో ఘోరసం
హతియుం, దానవరణ్య దేశమున విఖ్యాతాఖ్యయు నీ్కు, న
శ్వత్తన స్తైందితో నాగ్నహంబు మతి లంకానిత్యమాయావిపై

మ. మనుజక్రోధహతిన్ సహించ, పతితా ప్రమశ్న ప్రవక్తృండ వెం
దును తోషింతువు బాధబాహుమువయి ద్రోషంబు, హర్షింతుళో
జన మన్నన్, స్వబురానుషంగతిని నిచ్చల్ సంచరిం
చామెయున్, మనమం దెంచెద మద్యపాయి నినుఁ
జండాలానుఁడన్యాయుఁడుగాన్.

మ. ప్రియుకృద్భ్వంద్వుఁడ వొక్కెడ న్నృతబహం ప్రీహి ప్రకర్షుండ వొ
క్కయెడ, స్వత్పురుషాన్వితుండ వొకెడన్నిర్న స్వమాహారి వొ
క్కయెడన్, సద్విగుణా త్తశక్తి వొకెడన్ గాన న్నినున్ భక్తిశా
గ్రియుఁ దంచున్ దలపోయుచుండెద మదిన్ శ్రీకాసరక్ష్మాపతీ.

మ. అజహల్లక్షణ మౌపదంబు సహజంబౌ శక్తిసర్వంసహా
భజనాసక్తి ప్రతిష్ఠితత్వవిష యస్వాతంత్ర్యము స్వర్శన
వ్రీల మాసాదితకక్ష్యలింగకరణ ప్రామాణ్యసంభావనం
బు జగత్ఖ్యాతముల్ టంబార్కుఁటుగాఁబోఁడా! తలంతున్ మనస్

మ. అధికోత్సాహముచే బలాత్కృతిగ సూత్రౌఘంబు ఖండింతు వి
వధమున్ బయ్యెతుదౌడబ్రజము సిద్ధాంతంబుగ దీర్చుదున
న్నిధిలో దాటి సహాబ్ధ్యాధికరణాళీకవ్రీగల్పుందవే
మధురప్రాభవ! వీనిబట్టి శ్రుతమీమాంసుండవే సైరిభా

శా. లీలాన్మత్యకిటాద్రి నీతనువు మాలిన్యాస్పదం బెప్పుడున్
జాలన్ నేర్తువు మిట్టలందును దగ న్యాగ్రహాంవిక్రీడితం
బాలక్షించఁగ గ్రీవస్రగ్ధరయుం గా యుం బింద్రవజ్రాధికం
బీ లీలన్ దురితప్రబంధుఁడవు నద్వృత్తాత్మ తోసైరిభా. 82

ఉ. సైరిభరాజ! తొమ్మిది రసంబులు గల్గుదు విట్లు మేలిశృం
గారముఁ దాల్తు, వీరరస గామివి నిత్యము దుక్కి నెంతయున్
గారుణికంబు వద్భుతము గా హసియింతు భయంకరంబవై
క్రూరపుదృష్టియున్ వికృత ఘోషమునొ, వగు దాము శాంతియున్

మ. ఘనవద్వృష్టన పీఠవంబు మెయి శృంగారక్షతుల్ సల్పి వ
ధ్మని దైవత్తప్రియాధరామృతము పేర్మి గ్రోలి సౌఖ్యంబునన్
గను లోర్మోడుచుచున్ సరోమలతయా శర్షింప ఖల్మిన్మహా
తనుతాపంబున దానితో రసికుచందం బుండు దోసైరిభా!

శా. ఓహో! కాసర యోనిహాహతులగ్న ధ్యాన! నాళిమానాన్వితా!
మాహాత్మ్యంబు సహేతులౌకికవిధిన్ మైకొందు రెక్కండ్రు నీ ౯౦
కాహా! బోదువు లాఁతిక్షేత్రములం దే ల్లష్టన్ బలాగ్ర్యుండవై
దూహింతున్ విటదర్శనల్లు నిముఁటూ రో క్తవ్రికారంబులన్

మ॥ రవణిం తీవ్ర ధుమూనమాగముమున, ద్రాప్రాంగదిహాన్వితం
బవు, తారాధిత మైత్రిఁ జెందెదు, వరి భావింతు వాదుందుభిన్
భవదీయధ్వనిఁజేసి, వాలి, వటుత్రై వం దుష్ట! మాతంగభూ
వవిధక్షోభిపసింతు నిర్భయము, నీ చర్యల్ విచిత్రంబులో.

మ. అతికాయుండవు, మేఘనాదుఁడవు, ధూ మ్రాక్షుండ వత్యంతపీ
వతమూయు క్తమహోదరుండవు, మహా పార్శ్వుండవున్ దూషణా
ఖ్య తగున్ వృత్తులఁ గుంభకర్ణుఁడవు ను దైప్రరావణభ్రాత వ
క్కరవ వ్యాధగుణాగ్రిమ మీ వునికి అం కాంక్షకాధారమా.

ఉ. శ్రీలుదు జిష్ణురూపమునఁ గాకపహింతు కృశానుభావమే
పేళపదంతకుండ పవిత్రశరీరమునందు నిర్భతిన్
దాలుతు, హాశివా, కృపిస దాగతిపై శ్రవణోద్భయుంబులం
బోలుదు వింతెకాక యెనుబోతు! ధరించెద వుగ్రవేషమున్,

మ. అవనిన్ జెందుము పంచలాంగలవిధిన్ బ్రాహ్మీద్రకృష్ణాజినం
బవు గోదానసహస్రపాత్రమవు బ్రహ్మాండంబుఁ బ్రాపింతు వం
భవదుద్ఘోషముతోడ వ్యర్థతులభ్రాహ్ త్రంబౌను నీచేత నీ
కవి దుర్భ్రత్యుఁపుఁ దీక యిచ్చెదును దీ ర్ఘాయుష్యము న్గానరా

ఉ. నీవరె! మేనధూమ్రుఁడవు నీలుఁడ వుత్పుగజుండ వట్లు సు
గ్రీవుఁడవున్ బ్రమాధిపియుఁ గేసరి వింకను దుర్ముఖుండవున్
గావున మర్కటాకృతులఁ గాంచినపైరిభ! సీత నొందియున్
నీవలన న్వ్యథాంబునిధినిన్ దరియించియు నైతిరాముఁడన్.

చ. అమలినభోసలాన్వయము ధాంబుధిపూర్ణహిమాంశుఁ డన్వయ
క్రమసముపాగతాశ్రితుఁడు రంజితలోకుఁడుమూ ర్తిమత్ప్రతా
పము వగు నాప్రతాపుఁడు ప ధానదులన్ బురుషాయుషం బవ
త్యము జయము న్వనప్రియుత ధర్మము దేహముఖంబునొందుతన్

మ. మనుకీలుండగు ధర్మతత్పరుఁడు, త న్మంత్రోత్తమునోన్నత
త్యనురాగంబగు జ్ఞానురాజ్ఞి యుగుఁబ శ్వాకు ల్ప్రవర్ధిల్లియా
ఘనకుల్లాంతురు శ్రీ, సుభిక్షమగు వాం ఛానాథ నాథాయుజ
ధ్వనిభాషాద్వయకావ్యసంస్కృతి సమా త్పర్యు ల్మదంబందుతన్

—